

K. 111/32

OŚRODEK BADANIA OPINII PUBLICZNEJ

DZIECI I MŁODZIEŻ O SOBIE

**- OCENA RODZINY I SZKOŁY;
SPRAWY WAŻNE AKTUALNIE I DAŻENIA NA PRZYSZŁOŚĆ;
PORÓWNANIE Z WIZERUNKIEM MŁODZIEŻY NA ZACHODZIE;
OPINIE O KONFLIKCIE POKOLEŃ;
ZAINTERESOWANIA I ZAJĘCIA CZASU WOLNEGO;
PREFERENCJE TEMATYCZNE PROGRAMÓW TELEWIZYJNYCH -**

Warszawa, grudzień 1997

Cytowanie, publiczne odtwarzanie, kopiowanie oraz wykorzystanie w innej formie danych, informacji i opracowań zamieszczonych w tej publikacji jest dozwolone pod warunkiem podania źródła i uzyskania zgody zleceńodawcy Biura Programowego TVP S.A.

* * *

W różnych (formalnych i nieformalnych) gremiach ludzi dorosłych - pedagogów, psychologów, publicystów, polityków - tematem rozważań i dyskusji często jest młodzież i jej problemy. Wiadomo więc wiele na temat potocznych opinii o młodzieży, jej zachowaniu, sposobie bycia i zainteresowaniach, o konieczności zapewnienia jej możliwości kształcenia oraz perspektyw życiowych, itp.

Wydaje się jednak, że osoby profesjonalnie związane z młodzieżą i dla niej tworzące chciałyby wiedzieć, co sami młodzi myślą o sobie, jakie sprawy życiowe uważają teraz za najważniejsze i jakie są ich plany na przyszłość. Warto prześledzić też, jak dzieci i młodzież oceniają swoją sytuację w rodzinie, szkole i w środowisku kolegów oraz jak postrzegają swoją pozycję w porównaniu z młodzieżą w krajach zachodnich. Zagadnienia te były przedmiotem badań przeprowadzonych przez OBOP¹ na zlecenie Biura Programowego TVP-S.A.

I. CHARAKTERYSTYKA BADANYCH ZBIOROWOŚCI

Ze względu na to, że niektóre problemy badawcze wydawały się zbyt poważne dla dzieci między 10 a 13 rokiem życia, przeprowadzono na dwóch oddzielnych próbach dwa odrębne sondaże. Jeden z nich obejmował respondentów młodszych, właśnie w wieku 10 - 13 lat (w prezentowanych tu wynikach nazywać będziemy ich dziećmi), drugi zaś - badanych w wieku między 14 a 18 rokiem życia (młodzież). Kwestionariusze do badań były porównywalne, z tą jedynie różnicą, że w sondażu dziecięcym pominięto niektóre kwestie.

Na wstępie, oprócz danych dotyczących cech społeczno - demograficznych, przedstawimy wyniki sondaży informujące ogólnie o sytuacji materialnej, rodzinnej i mieszkaniowej młodych respondentów oraz o stanie posiadania przez nich

¹Badania przeprowadzono między 15 a 30 października 1997 roku na ogólnopolskich losowych reprezentatywnych próbach dzieci w wieku od 10 do 13 lat oraz młodzieży w wieku od 14 do 18 lat. Uzyskano 710 wywiadów z dziećmi - maksymalny błąd statystyczny dla takiej wielkości próby wynosi $\pm 3,7\%$, przy wiarygodności oszacowania równej 95% oraz 897 wywiadów z młodzieżą - maksymalny błąd statystyczny dla takiej wielkości próby wynosi $\pm 3,5\%$, przy wiarygodności oszacowania równej 95%.

luksusowych przedmiotów. Wydaje się bowiem, że zorientowanie się w sprawach świadczących o warunkach życia młodzieży pozwoli lepiej zrozumieć jej problemy.

I.1. Informacje o cechach społeczno - demograficznych

PLEĆ			
wśród dzieci:		wśród młodzieży:	
dziewczęta	chłopcy	dziewczęta	chłopcy
50%	50%	50%	50%

WIEK			
wśród dzieci:		wśród młodzieży	
• 10 lat	23%	• 14 lat	20%
• 11 lat	23%	• 15 lat	21%
• 12 lat	26%	• 16 lat	19%
• 13 lat	28%	• 17 lat	20%
		• 18 lat	20%

MIEJSCE ZAMIESZKANIA		
typ miejscowości:	wśród dzieci:	wśród młodzieży:
wieś	41%	39%
miasta do 100 tys.	31%	33%
miasta od 100 do 500 tys.	17%	16%
miasta powyżej 500 tys.	11%	12%

WYKSZTAŁCENIE OJCA /opiekuna/		
poziom wykształcenia:	dzieci:	młodzieży:
podstawowe	13%	14%
zasadnicze zawodowe	42%	47%
średnie i pomaturalne	24%	25%
wyższe	11%	9%
brak informacji	10%	5%

I.2. Szkoła

Niemal wszyscy badani (99% w grupie dzieci i 90% wśród młodzieży) chodzą do szkół publicznych. Uczący się w szkołach społecznych lub prywatnych stanowią nieliczne wyjątki.

Spośród badanej młodzieży:

- 24% chodzi do szkoły podstawowej;
- 23% - do zasadniczej zawodowej;
- 16% - do technikum;
- 12% - do liceum zawodowego;
- 25% - do liceum ogólnokształcącego.

I.3. Warunki bytowe i sytuacja rodzinna

Opinie o sytuacji materialnej własnej rodziny są wśród dzieci bardziej optymistyczne niż wśród młodzieży. Młodzież częściej niż dzieci stwierdza, że ich rodzinom powodzi się średnio; rzadziej zaś udziela odpowiedzi świadczących o bardzo wysokim standardzie życia. Należy sądzić, że młodzież, z racji swego wieku ocenia tę sprawę bardziej dojrzałe i mniej subiektywnie niż dzieci.

OCENA SYTUACJI MATERIALNEJ RODZINY		
Rodzinie powodzi się:	wśród dzieci	wśród młodzieży
bardzo dobrze	18%	8%
raczej dobrze	47%	49%
znośnie, średnio	30%	39%
raczej źle	4%	3%
bardzo źle	1%	1%

O poziomie życia decydują między innymi także sytuacja rodzinna oraz warunki mieszkaniowe. Badane dzieci i młodzież najczęściej pochodzą z rodzin cztero lub pięcio osobowych (wliczając w to respondenta):

Liczba osób w rodzinach dzieci:

• 2 osoby	- 1%
• 3 osoby	- 10%
• 4 osoby	- 39%
• 5 osób	- 25%
• 6 osób	- 13%
• 7 osób lub więcej	- 12%

Liczba osób w rodzinach młodzieży:

• 2 osoby	- 3%
• 3 osoby	- 16%
• 4 osoby	- 37%
• 5 osób	- 24%
• 6 osób	- 11%
• 7 osób lub więcej	- 9%

Niemal wszyscy respondenci mają rodzeństwo (nie ma rodzeństwa tylko 8% spośród badanych dzieci oraz 9% spośród młodzieży).

Lepszą sytuację mieszkaniową ma młodzież; w tej grupie (zapewne z racji wieku oraz innych potrzeb) znacznie więcej respondentów niż wśród dzieci ma własny pokój.

WARUNKI MIESZKANIOWE		
czy respondent ma własny pokój:	wśród dzieci:	wśród młodzieży:
ma pokój wyłącznie dla siebie	35%	51%
ma pokój wspólny z rodzeństwem	52%	42%
dzieli pokój z dorosłymi z rodziny	6%	3%
dzieli pokój z dorosłymi i rodzeństwem	6%	3%
różnie bywa	1%	1%

I.4. Stan posiadania

Dla twórców telewizyjnych istotna jest informacja, jaka część młodych widzów może samodzielnie dysponować odbiornikiem. Otóż, telewizor do własnej dyspozycji, na którym badani mogą oglądać inne programy niż pozostali domownicy, ma ponad jedna czwarta dzieci (28%) oraz prawie dwie piąte młodzieży (37%).

Ważne wydaje się też w jakim stopniu dzieci i młodzież mają dostęp do bardziej lub mniej luksusowych przedmiotów, zaspakajających potrzeby rozrywki i hobby bądź wspomagających rozwój intelektualny. W zamieszczonej niżej tabeli prezentujemy dane dotyczące sprzętów, które dzieci i młodzież posiadają bądź mogą z nich korzystać (pominięte zostały odpowiedzi, że nikt w domu respondenta nie ma takiego przedmiotu lub respondent nie może z niego korzystać).

POSIADANIE I DOSTĘP DO RÓŻNYCH PRZEDMIOTÓW				
	wśród dzieci:		wśród młodzieży:	
	ma na własność	korzysta ze sprzętu innego domownika	ma na własność	korzysta ze sprzętu innego domownika
rower	81%	9%	66%	17%
sprzęt sportowy	53%	7%	42%	7%
radiomagnetofon	44%	40%	56%	32%
walkman	40%	12%	47%	10%
aparat fotograficzny	32%	35%	39%	34%
rolki	30%	5%	14%	6%
gry komputerowe	30%	16%	21%	13%
komputer	18%	13%	17%	11%
deskorolka	15%	4%	11%	4%
wieża hi-fi	11%	20%	20%	21%
magnetowid lub odtwarzacz video	10%	60%	16%	58%
odtwarzacz CD	10%	15%	19%	15%
kamera video	1%	5%	2%	6%

(Odsetki nie sumują się do 100, gdyż w tabeli pominięto odpowiedzi, że respondenci lub mieszkający wspólnie członkowie rodzin nie posiadają danego sprzętu bądź badani nie mogą korzystać ze sprzętu, który jest własnością kogoś z domowników).

II. OCENA WŁASNEJ SYTUACJI W RODZINIE, SZKOLE I ŚRODOWISKU KOLEGÓW

O samopoczuciu psychicznym, a także dobrym przystosowaniu do życia decydują w znacznej mierze kontakty społeczne z dzieciństwa i młodości oraz stopień satysfakcji z nimi związany. Dlatego właśnie w omawianym tu badaniu poświęcono uwagę takim sprawom jak zadowolenie z rodziny i szkoły oraz funkcjonowanie w środowisku rówieśników.

II. 1. Rodzina

Dla ustalenia poziomu zadowolenia z własnej rodziny i tego, jak młodzież² się w niej czuje i jak ją ocenia zadaliśmy pytanie: „Bywają różne sytuacje rodzinne. Można się czuć w rodzinie dobrze albo źle bez względu na to, czy zdarzają się w niej nieporozumienia lub problemy. Rozważ wszystkie dobre i złe strony swojej obecnej sytuacji rodzinnej i powiedz, czy przynosi Ci ona zadowolenie, czy przykrości? Oceń to według stopni szkolnych, gdzie 1 oznacza, że sytuacja rodzinna przynosi Ci niemal wyłącznie przykrości, a 6 - że niemal wyłącznie zadowolenie”.

Zdecydowana większość młodzieży - ponad dwie trzecie - stwierdziła, że jest bardzo zadowolona z sytuacji w rodzinie. Można przy tym uznać, że prawie jedna trzecia (tzn. ci, którzy posłużyli się tu oceną „celującą”) jest całkowicie usatysfakcjonowana i nie ma żadnych zastrzeżeń co do swojej rodziny.

Biorąc pod uwagę, że sytuację w rodzinie badani określali na sześciostopniowej skali, to oceny środkowe („czwórki” i „trójki”) świadczą o średnim stopniu satysfakcji. Tak więc umiarkowane zadowolenie ze swojej rodziny wyraziła ponad jedna czwarta młodych Polaków. Jednak przy tym, w odczuciu jednej piątej badanych ich sytuacja w rodzinie zasługuje na ocenę dobrą, a w przekonaniu tylko co czternastego respondenta - na ocenę dostateczną. Jest to zatem młodzież, która ma jakieś poczucie dyskomfortu i którą spotykają w życiu rodzinnym, niemal na równi przyjemności i przykrości.

Młodzi ludzie, którzy zdecydowanie źle się czują we własnych rodzinach i według których ich sytuacja w rodzinie wiąże się prawie wyłącznie z nieprzyjemnościami, stanowią wyjątki. W tej nielicznej grupie przeważają zdecydowanie osoby, które twierdzą, że sytuacja materialna ich rodzin jest bardzo zła.

² Grupa dzieci (w wieku od 10 do 13 lat) ze względu na wiek i drażliwość tematu nie była pytana o satysfakcję z sytuacji rodzinnej.

STOPIEŃ ZADOWOLENIA Z SYTUACJI RODZINNEJ								
niemal wyłącznie przykrości	bardzo niezadowoleni		średnio zadowoleni		bardzo zadowoleni		brak opinii	niemal wyłącznie zadowolenie
	1	2	3	4	5	6		
	1%	1%	7%	22%	36%	32%		

Za optymistyczny fakt trzeba uznać, że dla 68% ogółu młodzieży ich sytuacja w rodzinie nie jest stresogenna. Pomimo to, szczególną uwagę należy jednak zwrócić na relatywnie dużą (29%) grupę młodzieży, która ma jakieś zastrzeżenia do swych rodzin, nie czuje się w nich najlepiej bądź sytuacja w rodzinie wiąże się dla nich z jakimiś przykrościami (a więc na grupę, która wyraziła średnią akceptację).

Umiarkowana (średnia) ocena własnego życia rodzinnego powiązana jest przede wszystkim ze stopniem religijności³ oraz zamożnością rodziny. Im mniejsza religijność i niższa ocena sytuacji materialnej, tym częściej młodzież ma zastrzeżenia do swych rodzin.

Wśród młodzieży, która jest umiarkowanie zadowolona ze swej rodziny i dostrzega w życiu rodzinnym zarówno dobre, jak i złe strony jest relatywnie najwięcej (43%) osób o niskim wskaźniku religijności, tzn. takich, które nie chodzą do kościoła na Mszę Świętą. Nieco mniej (32%) jest respondentów, którzy zadeklarowali, że uczestniczą we Mszach nieregularnie, najmniej zaś (26%) - osób, które regularnie chodzą na Msze.

Młodzież, która w swym życiu rodzinnym, poza dobrymi stronami, widzi także jakieś mankamenty, najczęściej ocenia warunki materialne rodziny jako złe (41%), rzadziej zaś twierdzi, że są one średnie (38%) lub dobre (23%).

Dla uzupełnienia warto jeszcze przedstawić charakterystykę młodych Polaków, którym życie w rodzinie dostarcza niemal całkowitego zadowolenia. **Pełną aprobatę dla własnych rodzin** częściej wyrażają dziewczynki (72%) niż chłopcy (65%); a także uczniowie szkół podstawowych (72%) i techników (71%) niż uczący się

³ Jako stopień religijności przyjęto w tym badaniu regularność chodzenia do kościoła na Mszę Św. Wysoki stopień religijności, to deklaracje o regularnym uczestnictwie we Mszach Św.; średnie - nieregularnym; a niski - to deklaracje nie uczestniczenia we Mszach Św.

w liceach zawodowych (64%), zasadniczych szkołach zawodowych (66%) i liceach ogólnokształcących (68%). Poza tym, im lepsza jest sytuacja materialna, tym częściej własna rodzina postrzegana jest zdecydowanie pozytywnie (spośród badanych oceniających sytuację materialną jako dobrą - 76% jest bardzo zadowolonych z życia rodzinnego, podczas gdy wśród osób, którym powodzi się średnio - rodzinę akceptuje 59%, a wśród respondentów w złej sytuacji materialnej - aprobatę dla rodziny wyraża już tylko 43%). Także im młodzież jest bardziej religijna, tym częściej deklaruje zadowolenie z rodziny (od 73% wśród uczestniczących regularnie w mszach do 51% - wśród respondentów nie bywających w kościele). Przy tej okazji należy dodać, że deklaracje dotyczące chodzenia na lekcje religii są wśród badanych niemal powszechne (częstsze w grupie dzieci - 98%, rzadsze nieco w grupie młodzieży - 88%) i nie różnicują one istotnie ich opinii.

Jeśli zaś chodzi o aspekt emocjonalny życia w rodzinie, to dla zdecydowanej większości młodzieży (dla trzech piątych) jest bardzo ważne⁴, aby rodzice byli z niej zadowoleni, a nawet dumni. Zaprzecza to obiegowej opinii, jakoby znaczna część młodzieży miała roszczeniową postawę wobec rodziców.

O nienajlepszym samopoczuciu części młodzieży w rodzinie może też świadczyć przekonanie 21% respondentów, że rodzice często ich nie rozumieją, a także stwierdzenia 15% osób, że rodzice od nich za dużo wymagają. Stopień zadowolenia młodzieży ze swej sytuacji w rodzinie jest bardzo istotnie zależny właśnie od poczucia zrozumienia przez rodziców oraz od wymagań, jakie stawiają oni swym dzieciom.

Oczywiście młodzież obdarza znacznie większą aprobatą swoje rodziny wówczas, gdy odnosi wrażenie, że jest rozumiana przez rodziców oraz, że rodzice nie stawiają jej zbyt wygórowanych wymagań. Ilustrują to zamieszczone niżej zestawienia.

⁴ Szczegółowe dane na ten temat znajdują się w dalszej części opracowania, w rozdziale „Ważne aktualnie sprawy życiowe...”.

ZADOWOLENIE Z RODZINY A POCZUCIE ZROZUMIENIA PRZEZ RODZICÓW					
stopień zadowolenia z rodziny:	Czy i jak często zdarza Ci się, że myślisz, że rodzice Cię nie rozumieją?				
	bardzo często	raczej często	raczej rzadko	bardzo rzadko, wcale	brak opinii
wśród niezadowolonych	29%	21%	7%	36%	7%
wśród umiarkowanie zadowolonych	11%	24%	40%	24%	1%
wśród bardzo zadowolonych	2%	12%	41%	43%	1%
wśród ogółu młodzieży	5%	16%	40%	38%	1%

ZADOWOLENIE Z RODZINY A WYMAGANIA RODZICÓW					
stopień zadowolenia z rodziny:	Czy i jak często zdarza Ci się, że myślisz, że rodzice za dużo od Ciebie wymagają?				
	bardzo często	raczej często	raczej rzadko	bardzo rzadko, wcale	brak opinii
wśród niezadowolonych	22%	14%	57%	7%	-
wśród umiarkowanie zadowolonych	5%	19%	44%	31%	1%
wśród bardzo zadowolonych	2%	9%	43%	45%	1%
wśród ogółu młodzieży	3%	12%	44%	40%	1%

Zdecydowana większość - ponad cztery piąte dzieci i młodzieży - uważa, że rodzice poświęcają im dostateczną ilość czasu i tyle uwagi, ile potrzeba. Przeświadczenie, że są zaniedbani przez rodziców, którzy nie mają dla nich czasu wyraża jedna dziesiąta badanych. Natomiast nieco tylko mniej młodych respondentów (co czternasty) skarży się na nadopiekuńczość rodziców, którzy poświęcają im za dużo czasu i nadmierną uwagę.

Czy uważasz, że rodzice poświęcają Ci tyle czasu i uwagi ile Ci potrzeba, czy też mają dla Ciebie za mało czasu?	DZIECI	MŁODZIEŻ
• poświęcają mi za dużo czasu i uwagi	7%	8%
• poświęcają mi tyle czasu i uwagi ile trzeba	83%	81%
• poświęcają mi za mało czasu i uwagi	10%	11%

Odpowiedzi dzieci świadczące, że rodzice mają dla nich zbyt mało czasu, nie są zróżnicowane przez cechy społeczno - demograficzne. Natomiast w grupie młodzieży niedosyt opieki rodzicielskiej odczuwają relatywnie najbardziej osoby mieszkające w dużych miastach (18% - w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców), a w miarę malejącego typu zamieszkiwanej miejscowości skarg takich jest coraz mniej (8% - na wsi).

Poziom satysfakcji z własnej rodziny jest w naturalny sposób wyraźnie zależny od tego, czy zdaniem młodzieży, rodzice w wystarczającym stopniu poświęcają jej uwagę i czas. Wśród młodzieży niezadowolonej z rodziny jest prawie czterokrotnie więcej (29%) respondentów, którzy odczuwają niedosyt opieki rodzicielskiej niż wśród badanych bardzo zadowolonych ze swych rodzin (8%). Jednocześnie niezadowoleni z rodzin dwukrotnie (14%) częściej niż zadowoleni (7%) dostrzegają nadopiekuńczość rodziców.

ZADOWOLENIE Z RODZINY A OPIEKUŃCZOŚĆ RODZICÓW			
stopień zadowolenia z rodziny:	Czy uważasz, że rodzice poświęcają Ci tyle czasu i uwagi ile Ci potrzeba, czy też mają dla Ciebie za mało czasu?		
	za dużo	w sam raz	za mało
wśród niezadowolonych	14%	57%	29%
wśród umiarkowanie zadowolonych	9%	74%	17%
wśród bardzo zadowolonych	7%	85%	8%

Kończąc prezentację wyników dotyczących opinii młodych respondentów o ich sytuacji i relacjach w rodzinie warto jeszcze dodać, że niemal wszyscy badani (w wieku 14 ÷ 18 lat) - 92% - przekonani są, że rodzice mają do nich większe lub mniejsze zaufanie. Na pytanie „Czy myślisz, że Twoi rodzice wierzą Ci, mają do Ciebie zaufanie?” odpowiedzieli oni, że:

- zdecydowanie tak 42%
- raczej tak 50%
- raczej nie 5%
- zdecydowanie nie 1%
- brak opinii 2%

Podsumowując - stopień akceptacji własnej rodziny przez młodych ludzi wiąże się bardzo wyraźnie i jest większy, gdy młodzież jest bardziej religijna, wyżej ocenia poziom zamożności rodziny; ma poczucie, że jest dobrze rozumiana przez swych rodziców i że rodzice nie stawiają jej nadmiernych wymagań, a także gdy jest przeświadczona, że rodzice są wystarczająco opiekuńczy.

II. 2. Szkoła

Wyniki sondaży dostarczyły też informacji o tym, jaki jest stosunek dzieci i młodzieży do szkoły. Istotne tu wydawało się przede wszystkim ustalenie, czy dzieci i młodzież chętnie chodzą do swojej szkoły oraz czy nauka w tej właśnie szkole związana jest, w ich odczuciu, ze stresami. Nie wnikaliśmy przy tym, na ile ewentualna niechęć do szkoły i lęk przed nią wynika z postawy i zaniedbań samych uczniów, a na ile ze sposobu traktowania ich przez nauczycieli, szkołę. Założyliśmy, że bez względu na to, po czyjej stronie jest obiektywna „wina” dobrzy pedagodzy i dobre szkoły powinny tak funkcjonować, by bez obniżania poziomu nauki, uczniowie dobrze się w nich czuli.

Opinie o tym, w jakim stopniu badane dzieci i młodzież lubią swoją szkołę uzyskaliśmy w wyniku ich odpowiedzi na pytanie: „Zastanów się i powiedz, czy chętnie, czy niechętnie chodzisz do szkoły? Oceń to według stopni szkolnych, gdzie 1 oznacza, że zdecydowanie niechętnie, a 6 - że bardzo chętnie chodzisz do szkoły.”

W grupie badanych dzieci najczęściej, bo niemal połowa stwierdziła, że bardzo chętnie chodzi do szkoły i prawie tyle samo zadeklarowało, że lubią szkołę w średnim stopniu. Wśród młodzieży zaś zdecydowanych sympatyków swojej szkoły jest nieco mniej; stanowią oni dwie piąte ogółu tej grupy. Najwięcej natomiast - prawie połowa - jest młodzieży, która z umiarkowaną ochotą chodzi do szkoły. Niechęć do swojej szkoły wykazało relatywnie niewiele dzieci i młodzieży. Co szesnaste dziecko oraz co dziesiąty przedstawiciel młodzieży przyznali, że zdecydowanie niechętnie lub bardzo niechętnie chodzą do szkoły. Szczegółowe wyniki odpowiedzi ilustruje zamieszczona niżej tabela.

STOPIEŃ SYMPATII DLA SZKOŁY								
DZIECI								
	niechętnie		średnio chętnie		bardzo chętnie		brak	
zdecydowanie niechętnie chodzi do szkoły	1	2	3	4	5	6	opinii	bardzo chętnie chodzi do szkoły
	3%	3%	13%	32%	26%	22%	1%	
MŁODZIEŻ								
	niechętnie		średnio chętnie		bardzo chętnie		brak	
zdecydowanie niechętnie chodzi do szkoły	1	2	3	4	5	6	opinii	bardzo chętnie chodzi do szkoły
	4%	5%	19%	28%	26%	14%	4%	

Sympatia dla szkoły powiązana jest przede wszystkim z płcią, miejscem zamieszkania, oraz wiekiem.

Dziewczęta częściej niż chłopcy twierdzą, że bardzo chętnie chodzą do szkoły (wśród dzieci - 54% dziewcząt i 41% chłopców; wśród młodzieży - 48% dziewcząt i 32% - chłopców). Także więcej uczniów zamieszkałych na wsi (wśród dzieci - 54%, a wśród młodzieży - 46%) niż mieszkających w miastach (dzieci - 44%, młodzież - 36%) mówi, że bardzo chętnie chodzi do szkoły.

Najbardziej lubią chodzić do szkoły najmłodsi, a wraz z wiekiem akceptacja dla własnej szkoły znacznie zmniejsza się. W grupie dzieci bardzo chętnie chodzi do szkoły - 64% dziesięciolatków, 48% - jedenastolatków, 43% - dwunastolatków i 36% trzynastolatków. Natomiast wśród młodzieży sympatię dla szkoły wyraziło 46% czternastolatków, 45% piętnastolatków, 42% szesnastolatków i już tylko 35% - siedemnastolatków oraz 33% - osiemnastolatków.

W sytuacji, kiedy wiadomo, że ponad połowa uczniów umiarkowanie chętnie lub wręcz z niechęcią chodzi do szkoły, warto przedstawić informacje o tym w jakim stopniu boją się oni szkoły lub nauczycieli. Zdecydowana większość (90% dzieci i 76% młodzieży) boi się szkoły tylko rzadko lub wcale. Wśród dzieci co dziesiąty, a wśród młodzieży co piąty uczeń przyznał, że często lęka się szkoły lub nauczycieli.

Jak często zdarza Ci się, że boisz się szkoły, nauczycieli?	DZIECI	MŁODZIEŻ
• bardzo często	1%	3%
• dosyć często	9%	17%
• dosyć rzadko	38%	38%
• bardzo rzadko lub wcale	52%	38%
• brak zdania	-	4%

W grupie uczniów między czternastym a osiemnastym rokiem życia⁵ bardziej boją się szkoły dziewczęta (24%) niż chłopcy (15%). Poza tym lęk przed szkołą i nauczycielami związany jest przede wszystkim z rodzajem szkoły. Odpowiedzi, że często zdarza się im bać szkoły udzieliło najmniej uczniów szkół podstawowych, zasadniczych zawodowych i techników, nieco więcej uczęszczających do liceów zawodowych, najwięcej zaś (i co należy podkreślić - dwukrotnie liczniej) - liceów ogólnokształcących.

LĘK MŁODZIEŻY PRZED SZKOŁĄ A TYP SZKOŁY			
Typ szkoły	boi się często	boi się rzadko	brak zdania
podstawowa	14%	85%	1
zasadnicza zawodowa	16%	83%	1
technikum	16%	84%	-
liceum zawodowe	23%	77%	-
liceum ogólnokształcące	30%	70%	-

Bez względu na stopień zadowolenia z własnej szkoły, przeważająca większość młodzieży raczej rzadko boi się szkoły. Należy jednak podkreślić, że lęk szkolny prawie czterokrotnie częściej towarzyszy młodzieży, która nie akceptuje swojej szkoły niż uczniom, którzy z chęcią do niej chodzą.

⁵ Mała liczebność dzieci, które boją się szkoły nie pozwala na dokonanie pogłębionej analizy uwarunkowań społeczno-demograficznych.

AKCEPTACJA SZKOŁY A POCZUCIE LĘKU PRZED NIA			
stopień akceptacji szkoły:	Jak często zdarza Ci się, że boisz się szkoły, nauczycieli?		
	często	rzadko	brak opinii
niechętnie chodzi do szkoły	19%	79%	2%
umiarkowanie chętnie chodzi do szkoły	13%	87%	-
bardzo chętnie chodzi do szkoły	5%	95%	-

Niechęć do szkoły może być rozmaicie uwarunkowana, zarówno czynnikami osobowościowymi, np. zdolnościami, jak i zewnętrznymi, np. atmosferą szkoły i traktowaniem uczniów przez nauczycieli.

O sytuacji uczniów w szkole i stosunku nauczycieli do nich świadczy, że jedna piąta dzieci (19%) oraz ponad jedna czwarta młodzieży (27%) twierdzi, że często jest niesprawiedliwie oceniana przez swoich nauczycieli. Poczucie to wśród dzieci wiąże się silnie z ich wiekiem - najrzadziej występuje wśród najmłodszych (10% dzieci w wieku 10 lat), najczęściej zaś w grupie dzieci najstarszych (25% uczniów w wieku 13 lat). Natomiast w grupie młodzieży najsilniejsze poczucie niesprawiedliwości nauczycieli mają uczniowie liceów ogólnokształcących (32%) i liceów zawodowych (30%). Młodzież ucząca się w technikach (24%) lub szkołach podstawowych (26%) w mniejszym stopniu skarży się na to, że często spotyka ich niesprawiedliwe ocenianie.

Podobnie kształtuje się przeświadczenie o nadmiernych wymaganiach nauczycieli. Tu także jedna piąta dzieci (19%) i jedna czwarta młodzieży (25%) uważa, że nauczyciele mają często wobec nich zbyt duże wymagania.

Stopień zadowolenia z obecnej szkoły może mieć również istotne znaczenie przy podejmowaniu przez młodzież decyzji o dalszej nauce. Dla ogromnej większości młodzieży ważną sprawą jest możliwość dalszego kształcenia po skończeniu obecnej szkoły. Jednak, co oczywiste, cel ten jest powszechny wśród uczniów, którzy lubią szkołę (96%), rzadziej zaś jest istotny dla respondentów, którzy nie akceptują swojej szkoły (80%).

AKCEPTACJA SZKOŁY A MOŻLIWOŚĆ DALSZEJ NAUKI					
stopień akceptacji szkoły:	Czy dla Ciebie jest ważne, czy raczej nieważne, żeby uczyć się dalej po skończeniu tej szkoły?				
	bardzo ważne	raczej ważne	raczej nieważne	zupełnie nieważne	brak opinii
niechętnie chodzi do szkoły	50%	30%	14%	5%	1%
umiarkowanie chętnie chodzi do szkoły	58%	34%	5%	2%	1%
bardzo chętnie chodzi do szkoły	71%	25%	2%	1%	1%
wśród ogółu młodzieży	60%	30%	5%	3%	2%

Na zakończenie można jeszcze dodać, że niemal wszystkim badanym zależy na tym, żeby mieć dobre stopnie w szkole. Z tym, że dobre oceny w szkole są sprawą bardzo ważną częściej zdaniem dzieci (69%) niż młodzieży (49%). Natomiast więcej młodzieży (42%) niż dzieci (28%) sądzi, że dobre wyniki w nauce są raczej ważną sprawą.

II. 3. Rówieśnicy

W opinii większości dzieci i młodzieży środowisko koleżeńskie jest przyjazne. Można tak wnosić, gdyż około trzech piątych ogółu badanych stwierdziło, że ich rówieśnicy odnoszą się wobec siebie życzliwie. Mniej więcej jedna trzecia dzieci i młodzieży jest zdania, że ich równolatkowie są wobec siebie obojętni. Tylko nieliczni wyrazili przekonanie, że ich równolatkowie nastawieni są wobec siebie nieżyczliwie. Przy tym w opiniach tych nie ma istotnych różnic między dziećmi a młodzieżą.

Jak myślisz, jak zazwyczaj Twoi rówieśnicy odnoszą się do siebie?	DZIECI	MŁODZIEŻ
• życzliwie	58%	62%
• obojętnie	35%	31%
• nieżyczliwie	5%	5%
• brak opinii	2%	2%

O wzajemnej życzliwości środowiska rówieśniczego częściej przeświadczone są dziewczęta (w grupie dzieci - 63%, w grupie młodzieży - 66%) niż chłopcy (wśród dzieci - 55% chłopców, wśród młodzieży - 57%). Relatywnie najrzadziej opinię o wzajemnej życzliwości rówieśników ma młodzież, która ocenia sytuację materialną swych rodzin jako złą (45%).

Prawie wszystkim badanym, jak wynika z ich odpowiedzi, zależy aby mieć dobrych kolegów i być przez nich lubianymi⁶. Dla trzech piątych ogółu dzieci oraz młodzieży jest to bardzo ważna sprawa, natomiast dla niemal dwóch piątych - raczej ważna. Tylko zupełnie nieliczni nie przykładają wagi do posiadania przyjaciół. Te życzeniowe przekonania dzieci i młodzieży pokrywają się ze stanem faktycznym. Otóż prawie wszyscy mają dobrych kolegów. Większość badanych twierdzi, że ma ich wielu, mniej osób przyznaje, że ma niewielkie grono przyjaciół.

• wielu naprawdę dobrych kolegów lub koleżanek ma 61% dzieci i 59% młodzieży

• niewielu naprawdę dobrych kolegów lub koleżanek ma 37% dzieci i 38% młodzieży

• raczej nie ma dobrych kolegów lub koleżanek 2% dzieci i 2% młodzieży

O tym, jak ważne jest dla dzieci i młodzieży środowisko koleżeńskie świadczą ich odpowiedzi na pytanie, komu mogą szczerze zwierzyć się ze swych problemów lub zmartwień i u kogo, w razie potrzeby, szukają porady.

Dla prawie trzech czwartych dzieci taką osobą jest przede wszystkim matka. Na drugim miejscu w tym specyficznym rankingu, wskazany znacznie mniejszą liczbą głosów (wynoszącą ponad jedną czwartą) znajduje się ojciec. Natomiast trzecią pozycję w tej dziecięcej hierarchii zajmują (wskazani prawie takim samym odsetkiem głosów jak ojciec) koledzy.

⁶ Szczegółowe dane na ten temat znajdują się w dalszej części opracowania, w rozdziale „Ważne aktualnie sprawy życiowe...”.

Takim powiernikiem dla młodzieży jest także na pierwszym miejscu matka, wskazana przez ponad połowę respondentów. Na drugiej natomiast pozycji, wymienieni przez dwie piąte młodzieży, znajdują się koledzy lub koleżanki. Tego rodzaju więź, zakładająca szczerłość, jest w przypadku młodzieży większa z rówieśnikami niż z ojcem.

Komu możesz szczerze zwierzyć się ze swoich problemów, u kogo najczęściej szukasz rady, gdy masz jakieś zmartwienie? ⁷	DZIECI	MŁODZIEŻ
• matce	72%	55%
• ojcu	27%	16%
• koledze/koleżance	25%	40%
• siostrze lub bratu	12%	17%
• babci lub dziadkowi	6%	3%
• nikomu	5%	9%
• nauczycielowi, wychowawcy	2%	1%
• innemu członkowi rodziny	1%	3%
• sympatii (w ankiecie dzieci nie umieszczono tej odpowiedzi)	-	11%

II. 4. POCZUCIE KRZYWDY I SATYSFAKcji Z RODZINY, SZKOŁY, KOLEGÓW

O komforcie lub dyskomforcie psychicznym, jaki wiąże się z życiem w rodzinie, nauką w szkole i kontaktami towarzyskimi, świadczą w dużej mierze subiektywne poczucia dzieci i młodzieży. I choć stan faktyczny, dotyczący tych sfer życia (np. stopnie szkolne, rzeczywisty sposób traktowania przez rodziców lub kolegów) może obiektywnie wydawać się zadowolający, to nie zawsze musi on pokrywać się z odczuciami dziecka lub młodej osoby. Przedstawione niżej wyniki sondażu⁸ dostarczają informacji o poczuciu satysfakcji i pokrzywdzenia, jakie mają dzieci i młodzież w związku z kontaktami rodzinnymi, szkolnymi i koleżeńskimi.

⁷ Odsetki nie sumują się do 100, gdyż można było udzielić więcej niż jednej odpowiedzi.

⁸ Nie pytano o fakty, lecz o poczucie, wrażenia, myśli.

POCZUCIE KRZYWDY I SATYSFAKCJI WŚRÓD DZIECI				
Czy zdarza Ci się i jak często, że:	bardzo często	raczej często	raczej rzadko	bardzo rzadko wcale
myślisz, że nauczyciele za dużo od Ciebie wymagają	6%	13%	36%	44%
jestes niesprawiedliwie oceniany przez nauczycieli w szkole	4%	15%	45%	36%
masz uczucie, że koledzy Cię źle traktują, że niezbyt Cię lubią	3%	10%	34%	52%
myślisz, że rodzice za dużo od Ciebie wymagają	3%	9%	32%	55%
myślisz, że rodzice Cię nie rozumieją	2%	9%	31%	57%

POCZUCIE KRZYWDY I SATYSFAKCJI WŚRÓD MŁODZIEŻY				
Czy zdarza Ci się i jak często, że:	bardzo często	raczej często	raczej rzadko	bardzo rzadko wcale
jestes niesprawiedliwie oceniany przez nauczycieli w szkole	7%	21%	46%	22%
myślisz, że nauczyciele za dużo od Ciebie wymagają	6%	19%	39%	31%
myślisz, że rodzice Cię nie rozumieją	5%	16%	40%	38%
myślisz, że rodzice za dużo od Ciebie wymagają	3%	12%	44%	40%
masz uczucie, że koledzy Cię źle traktują, że niezbyt Cię lubią	2%	6%	36%	56%

(W zestawieniach odsetki nie sumują się do 100, gdyż pominięto brak opinii)

Traktując łącznie odpowiedzi „bardzo często” i „raczej często” widać, że obie grupy badanych największy dyskomfort mają w związku ze szkołą i nauczycielami. Wśród młodzieży to poczucie krzywdy występuje znacznie częściej niż wśród dzieci. Tym samym poczucie satysfakcji szkolnych w grupie młodzieży jest mniejsze. Natomiast największe poczucie zadowolenia dzieci wynoszą z kontaktów z rodzicami, młodzież zaś - z relacji koleżeńskich.

Wydaje się, że warto wiedzieć, jak liczne są grupy dzieci i młodzieży, dla których wszystkie wymienione w pytaniu sprawy są powodem do zadowolenia. Jeszcze bardziej istotne jest ustalenie z iloma problemami wiąże się najczęściej poczucie krzywdy.

POCZUCIE KRZYWDY	wśród dzieci	wśród młodzieży
w żadnej sprawie	54%	47%
w jednej sprawie	27%	25%
w dwóch sprawach	11%	16%
w trzech sprawach	5%	8%
w czterech sprawach	2%	3%
w pięciu sprawach	1%	1%

Zarówno wśród dzieci, jak i młodzieży poczucie krzywdy i zadowolenia silnie zależy od stopnia religijności oraz oceny sytuacji materialnej rodziny. Im większa religijność oraz lepsza sytuacja materialna, tym rzadziej respondenci odnoszą wrażenie pokrzywdzenia.

RELIGIJNOŚĆ A POCZUCIE KRZYWDY						
poczucie krzywdy	udział dzieci w Mszy Św.			udział młodzieży w Mszy Św.		
	regularny	nieregul.	wcale	regularny	nieregul.	wcale
w żadnej sprawie	57%	48%	40%	53%	42%	28%
w 1 - 2 sprawach	36%	44%	60%	38%	44%	53%
w 3 i więcej	7%	8%	-	9%	14%	19%

SYTUACJA MATERIALNA A POCZUCIE KRZYWDY						
poczucie krzywdy	sytuacja materialna dzieci			sytuacja materialna młodzieży		
	dobra	średnia	zła	dobra	średnia	zła
w żadnej sprawie	56%	55%	36%	51%	44%	41%
w 1 - 2 sprawach	38%	38%	41%	39%	44%	40%
w 3 i więcej	6%	7%	23%	10%	12%	19%

III. WAŻNE AKTUALNIE SPRAWY ŻYCIOWE I DAŻENIA NA PRZYSZŁOŚĆ

W badaniu proszono dzieci i młodzież o określenie, które z przedstawionych im spraw są dla nich bardziej, a które mniej ważne. Ponieważ zestaw odpowiedzi obejmował różne dziedziny (takie jak rozrywki i zabawy, odnoszenie sukcesów, posiadanie pieniędzy lub przedmiotów, naukę, spełnianie oczekiwań rodziców, dążenie do tego, żeby być lubianym), można z wyników odpowiedzi wnosić o podejściu dzieci i młodzieży do życia.

W hierarchii spraw uznanych przez dzieci za najważniejsze na czołowej pozycji znalazły się sprawy (wskazane liczbą głosów od 69% do 74%) dotyczące spełnienia oczekiwań rodziców i wywiązywania się z obowiązków (zadowolenie rodziców oraz dobre stopnie w szkole). Nieco rzadziej (około 60% odpowiedzi) najmłodszy badani wskazywali na dobre stosunki koleżeńskie. Kolejne miejsce wśród spraw ważnych w odczuciu dzieci zajmuje odnoszenie sukcesów oraz zdobycie sympatii nauczycieli (ponad 50% wskazań). Wreszcie, relatywnie rzadziej wymieniane (od 23% do 42%) ważne sprawy dla dzieci mają charakter konsumpcyjny i rozrywkowy. Przy tym ważniejsze są drobne przyjemności („kieszonkowe” i zabawy) niż chęć posiadania (modnego ubrania lub dużych pieniędzy).

Sprawy najważniejsze dla młodzieży są bardziej urozmaicone. Najbardziej istotne (wskazane przez 60%) i jednocześnie równorzędne, ich zdaniem, jest usatysfakcjonowanie rodziców, zapewnienie sobie przyszłości (mianowicie możliwości dalszej nauki) oraz dobre towarzystwo. Na drugiej pozycji wśród tego, co ważne dla młodzieży jest (wskazaniami około 50%), oprócz sympatii kolegów, odnoszenie sukcesów i dobre wyniki w nauce. Sprawność fizyczna oraz posiadanie ładnego mieszkania lub pokoju dla siebie zajmują w hierarchii spraw bardzo ważnych trzecie miejsce (44% i 40%). Stosunkowo rzadziej (od 22% do 34%) wskazywane jako bardzo liczące się są sprawy materialne i konsumpcyjne, a także rozrywka.

WAŻNE AKTUALNIE SPRAWY DZIECI				
Czy dla Ciebie jest ważne, czy raczej nieważne, żeby:	bardzo ważne	raczej ważne	raczej nieważne	zupełnie nieważne
rodzice byli z Ciebie zadowoleni, dumni	74%	25%	1%	-
mieć dobre stopnie w szkole	69%	28%	3%	-
być lubianym przez kolegów	64%	32%	3%	1%
mieć dobrych kolegów	61%	36%	3%	-
być dobrym w jakiejś dziedzinie, np. sporcie, nauce, muzyce itp.	57%	37%	5%	1%
być lubianym przez nauczycieli	51%	41%	6%	1%
mieć ładne mieszkanie, własny pokój	42%	41%	14%	3%
mieć dużo czasu na zabawy i rozrywki	39%	42%	16%	2%
mieć kieszonkowe	39%	30%	24%	6%
mieć dużo pieniędzy na swoje wydatki	32%	34%	27%	7%
modnie się ubierać	23%	37%	30%	10%

WAŻNE AKTUALNIE SPRAWY MŁODZIEŻY				
Czy dla Ciebie jest ważne, czy raczej nieważne, żeby	bardzo ważne	raczej ważne	raczej nieważne	zupełnie nieważne
rodzice byli z Ciebie zadowoleni, dumni	61%	34%	4%	1%
móc uczyć się dalej po skończeniu tej szkoły	60%	30%	5%	3%
mieć dobrych kolegów	59%	37%	3%	1%
być lubianym przez kolegów	53%	41%	5%	1%
być dobrym w jakiejś dziedzinie, np. sporcie, nauce, muzyce itp.	50%	40%	8%	1%
mieć dobre stopnie w szkole	49%	42%	5%	1%
być silnym fizycznie, sprawnym	44%	42%	12%	2%
mieć ładne mieszkanie, własny pokój	40%	43%	14%	2%
mieć kieszonkowe	34%	39%	21%	4%
mieć dużo pieniędzy na swoje wydatki	29%	40%	25%	5%
być lubianym przez nauczycieli	29%	50%	15%	3%
mieć dużo czasu na zabawy i rozrywki	27%	48%	21%	3%
modnie się ubierać	22%	47%	23%	7%

(W zestawieniach odsetki nie sumują się do 100, gdyż pominięto brak opinii)

Analiza odpowiedzi⁹ pozwoliła ustalić syndromy powiązanych wzajemnie spraw uznanych za bardzo ważne i charakteryzujących postawy dzieci i młodzieży.

Sporządzona w ten sposób typologia wskazuje, że wśród dzieci występują dwa rodzaje postaw:

- **dzieci ambitne, odnoszące sukcesy i akceptowane przez środowisko - przyszły życiowo typ tzw. „być, a nie mieć”**. Dla tej grupy dzieci bardzo ważne jest, aby mieć dobre stopnie, przynosić dumę rodzicom, mieć dobrych kolegów oraz być lubianym przez kolegów i nauczycieli oraz odnosić sukcesy w jakiejś wybranej dziedzinie.
- **dzieci nastawione konsumpcyjnie i rozrywkowo - przyszły typ tzw. „mieć, a nie być”**. Postawa tych dzieci charakteryzuje się tym, że ważne jest dla nich, by mieć dużo pieniędzy, dysponować kieszonkowym, mieć ładne mieszkanie, czas na zabawy i rozrywki oraz modnie się ubierać.

Młodzież dzieli się na trzy charakterystyczne typy¹⁰:

- **młodzież nastawiona na naukę i oczekująca akceptacji**. Ważne dla niej jest, żeby mieć dobre stopnie i możliwość dalszej nauki, przynosić dumę rodzicom i być lubianym przez nauczycieli, a także mieć dobrych kolegów.
- **typ młodzieży o upodobaniach zabawowych i konsumpcyjnych**. Chcieliby modnie się ubierać i mieć czas na zabawy i rozrywki w towarzystwie kolegów, którzy ich lubią. Ważne jest też dla nich, aby mieć kieszonkowe.
- **młodzież o potrzebach imponowania, sukcesu i posiadania**. Liczy się dla nich bardzo sprawność i siła fizyczna, posiadanie ładnego mieszkania i pieniędzy oraz odnoszenie sukcesów w jakiejś dziedzinie.

O dążeniach życiowych młodzieży informują odpowiedzi na pytanie, co dla respondentów będzie ważne, ich zdaniem, za kilkanaście lat. Wyniki te wskazują pośrednio, w jakich rolach społecznych najchętniej widzieliby się badani w przyszłości.

⁹Czynnikowa analiza varimaxowa.

¹⁰W pytaniu skierowanym do młodzieży były o dwie sprawy więcej: "być silnym fizycznie, sprawnym" oraz "móc uczyć się dalej, po skończeniu tej szkoły".

Wyobraź sobie swoje życie za 10-15 lat, jak sądzisz, w jakim stopniu będzie dla Ciebie wtedy ważne, żeby:	bardzo ważne	raczej ważne	raczej nieważne	zupełnie nieważne
być szczęśliwym(a), zadowolonym(a) z życia	81%	18%	-	-
być dobrym(a) w swoim zawodzie	73%	25%	1%	1%
być dobrym ojcem/matką	70%	23%	4%	1%
odnieść jakiś sukces w życiu	62%	33%	3%	1%
być lubianym(a)	61%	36%	3%	-
być zamożnym(a), żyć bez kłopotów materialnych	47%	46%	6%	-
rozwijać swoje zainteresowania, pogłębiać wiedzę	46%	47%	5%	1%
ożenić się/wyjść za mąż	43%	45%	8%	2%
mieć dzieci	42%	43%	9%	3%
być działaczem społecznym, zajmować się działaniem na rzecz innych ludzi	17%	44%	23%	13%
przeciwstawiać się, protestować, przeciwko istniejącym zwyczajom, rozwiązaniom, sytuacjom	8%	32%	34%	21%
zajmować się polityką, być działaczem politycznym	4%	14%	37%	43%

(W zestawieniu odsetki nie sumują się do 100, gdyż pominięto brak opinii)

Dla najliczniejszych grup badanych (od trzech piątych do trzech czwartych osób) jest przede wszystkim bardzo ważne, aby w przyszłości być profesjonalistą w swoim zawodzie, dobrze wywiązywać się z ról rodzicielskich, być człowiekiem sukcesu i być lubianym, czyli dobrze przystosowanym społecznie.

Bardzo istotne dążenia życiowe, wskazywane przez mniejsze już grupy młodzieży (od dwóch piątych do prawie połowy), to być zamożnym, rozwijać zainteresowania i pogłębiać wiedzę oraz mieć rodzinę - współmałżonka i dzieci.

Działalność społeczna i polityczna oraz aktywny nonkonformizm są natomiast najczęściej wskazywane jako cele zupełnie nieważne w przyszłym życiu dzisiejszej młodzieży.

Opinie we wszystkich wymienionych wyżej sprawach nie są istotnie różnicowane przez cechy społeczno - demograficzne badanych.

Dla pełniejszego scharakteryzowania młodzieży warto przedstawić jej opinie na temat seksu. Otóż dwie piąte młodych respondentów uważa, że seks jest dopuszczalny tylko po ślubie, natomiast większość - ponad połowa jest przeciwnego zdania. Co piętnasty badany nie miał opinii.

Inny pogląd o sprawach seksu, mianowicie, że ma on tylko wtedy sens, gdy jest połączony z miłością, jest niemal powszechnie - w 89% - uważany przez młodzież za słuszny. Nie zgadza się z tą opinią tylko 7% badanych, a 45% nie ma zdania w tej sprawie.

Czy zgadzasz się z następującymi opiniami:	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie
seks ma wtedy sens, gdy jest połączony z miłością	60%	30%	4%	2%
seks jest dopuszczalny tylko po ślubie	16%	23%	34%	20%

(W zestawieniu odsetki nie sumują się do 100, gdyż pominięto brak opinii)

Opinia, że seks ma tylko wtedy sens, gdy łączy się z miłością nie jest zróżnicowana przez cechy społeczno - demograficzne.

Natomiast przekonanie, że seks jest dopuszczalny tylko po ślubie powiązane jest z płcią młodzieży, miejscem zamieszkania, typem szkoły oraz stopniem religijności. Wyrażają je częściej dziewczęta (43%) niż chłopcy (36%). Relatywnie najrzadziej młodzież w wieku 17 i 18 lat (33% i 34%), najczęściej zaś czternastolatki (48%). Najbardziej zgadza się z tym poglądem młodzież mieszkająca na wsi (45%), najmniej - natomiast - mieszkająca w dużych miastach (30%); najbardziej - uczniowie szkół podstawowych (49%), najmniej - liceów ogólnokształcących (33%). Zdaniem 47% osób regularnie bywający na Mszach Świętych i tylko 15%, którzy nie chodzą do kościoła - jest to pogląd słuszny.

IV. DZIECI I MŁODZIEŻ O SWYCH RÓWIEŚNIKACH NA ZACHODZIE

We współczesnych czasach wydaje się interesujące ustalenie jak dzieci i młodzież postrzegają siebie, swoje warunki życia i własny wizerunek, na tle sytuacji dzieci i młodzieży w wysoko rozwiniętych krajach zachodnich. Czy w porównaniu do swych zachodnich rówieśników czują się upośledzeni pod jakimiś względami, czy też nie.

Połowa badanych dzieci oraz dwie piąte młodzieży uważa, że żyje się im podobnie jak młodzieży zachodniej. O tym, że młodzieży w Polsce wiedzie się lepiej niż rówieśnikom na Zachodzie, mówi jedna czwarta dzieci i jedna piąta młodych

respondentów. Natomiast według oceny jednej czwartej dzieci oraz dwóch piątych z grupy nastolatków, gorzej ma się młodzież w Polsce niż zagranicą. Zatem, dzieci bardziej pozytywnie niż młodzież oceniają sytuację życiową rówieśników w Polsce: częściej sądzą, że u nas nastolatkom jest trochę lepiej niż młodym ludziom na Zachodzie; częściej też uważają, że i tu i tam młodzieży żyje się podobnie.

OGÓLNE PORÓWNANIE SYTUACJI MŁODZIEŻY W POLSCE I NA ZACHODZIE		
Jak myślisz, czy Twoim rówieśnikom w Polsce - w porównaniu z młodzieżą w krajach zachodnich - żyje się lepiej, podobnie czy gorzej? Młodzieży w Polsce żyje się:	dzieci	młodzież
• znacznie lepiej	6%	6%
• trochę lepiej	19%	12%
• podobnie	50%	41%
• trochę gorzej	20%	30%
• znacznie gorzej	3%	9%
• brak opinii	2%	2%

Ogólny pogląd, że warunki życia młodzieży w Polsce i na Zachodzie są podobne zależy od typu zamieszkiwanej przez respondentów miejscowości. Mieszkańcy wsi (dzieci - 45%, młodzież - 36%) stosunkowo najrzadziej podzielają tę opinię, a w miarę zwiększającego się miasta odpowiedzi takich jest coraz więcej (do 57% wśród dzieci i 51% - młodzieży z dużych miast).

Oceny warunków życia młodzieży w Polsce i krajach zachodnich w konkretnych sferach dokonywali już tylko respondenci w wieku od 14 do 18 lat. Jak wynika z ich odpowiedzi - w większości dziedzin życia lepszą sytuację ma młodzież na Zachodzie. Jedynie więź z rodziną młodych ludzi w Polsce jest, zdaniem badanych, silniejsza, niż ma to miejsce zagranicą.

Jednocześnie kontakty z rodzicami i rodziną są najczęściej - przez prawie trzy piąte respondentów - uznawane jako podobne w Polsce i na Zachodzie. Podobny także - w przekonaniu ponad dwóch piątych - jest dostęp do rozrywek kulturalnych oraz, jak sądzi prawie dwie piąte osób, możliwość nauki. Poza tym, zarówno możliwość nauki, jak i korzystania z rozrywek została oceniona kontrowersyjnie; równie liczne grupy młodzieży oceniły je na korzyść i na niekorzyść Polski.

Młodzież w Polsce ma przede wszystkim gorsze warunki materialne i perspektywy na przyszłość - sądzi tak po około dwie piąte badanych.

MŁODZIEŻ O WARUNKACH ŻYCIA RÓWIEŚNIKÓW NA ZACHODZIE					
Czy Twoi rówieśnicy w Polsce, w porównaniu z młodzieżą w krajach zachodnich mają lepsze, podobne czy gorsze:	zdecydowanie lepsze	raczej lepsze	podobne	raczej gorsze	zdecydowanie gorsze
warunki materialne	10%	17%	28%	35%	8%
możliwość nauki	8%	22%	39%	24%	4%
możliwość rozwijania swoich zainteresowań	9%	19%	36%	31%	4%
perspektywy, szanse na przyszłość	11%	18%	24%	36%	8%
dostęp do rozrywek kulturalnych	7%	19%	44%	22%	4%
kontakty z rodzicami, najbliższą rodziną	7%	21%	58%	8%	1%

(W zestawieniu odsetki nie sumują się do 100, gdyż pominięto brak opinii)

Opinie o gorszych warunkach materialnych, mniejszych możliwościach nauki, niekorzystnych szansach na przyszłość młodzieży w Polsce w porównaniu z ich rówieśnikami na Zachodzie najczęściej występuje wśród respondentów mieszkających na wsi, najrzadziej zaś - wśród mieszkańców dużych miast.

Jeżeli chodzi o upodobania oraz sferę obyczajowości - to większość respondentów (gdy potraktuje się łącznie odpowiedzi „bardzo podobni” i „raczej podobni”) sądzi, że młodzież w Polsce jest podobna do młodzieży z krajów zachodnich. Ilustrują to wyniki zamieszczone w poniższych tabelach.

DZIECI O SWOICH RÓWIEŚNIKACH NA ZACHODZIE

Czy Twoi rówieśnicy są podobni, czy raczej nie, do młodzieży w krajach zachodnich, jeśli chodzi o:	bardzo podobni	raczej podobni	raczej niepodobni	zupełnie niepodobni
przyjemności, rozrywki	11%	63%	18%	4%
sposób ubierania się, modę	11%	41%	34%	11%
problemy, kłopoty	9%	55%	25%	5%
sposób zachowania	8%	48%	30%	9%
zainteresowania	7%	62%	20%	6%

(W zestawieniu odsetki nie sumują się do 100, gdyż pominięto brak opinii)

MŁODZIEŻ O SWOICH RÓWIEŚNIKACH NA ZACHODZIE

Czy Twoi rówieśnicy są podobni, czy raczej nie, do młodzieży w krajach zachodnich, jeśli chodzi o:	bardzo podobni	raczej podobni	raczej niepodobni	zupełnie niepodobni
problemy, kłopoty	16%	55%	22%	4%
przyjemności, rozrywki	15%	66%	15%	3%
sposób ubierania się, modę	14%	55%	24%	5%
częstość stykania się z uzależnieniami, takimi jak np. narkomania, alkoholizm	13%	36%	32%	14%
sprawność fizyczną	10%	63%	20%	3%
sposób zachowania w kontaktach koleżeńskich	10%	61%	19%	5%
zainteresowania	8%	69%	16%	3%
sposób zachowania	7%	55%	30%	6%

(W zestawieniu odsetki nie sumują się do 100, gdyż pominięto brak opinii)

Badani wypowiedali się również o sposobie wychowania młodzieży w Polsce i na Zachodzie. W przekonaniu 25% respondentów młodzież w Polsce jest traktowana przez rodziców łagodniej niż ich rówieśnicy z Zachodu. O tym, że są równie łagodni i w Polsce i zagranicą mówi 31%, zaś - że równie surowo odnoszą się do młodzieży sądzi 16% osób. Zdaniem 18% badanych rodzice polskiej młodzieży są wobec niej bardziej surowi. W sprawie tej nie miało zdania 10% odpowiadających.

V. MŁODZIEŻ O KONFLIKCIE POKOLEŃ

Często spotyka się krytyczne opinie dorosłych na temat młodzieży i odwrotnie - często też słyszy się niepocholebne opinie młodzieży o ludziach starszych. Wydaje się zatem interesujące poznanie, jakie wady, zdaniem młodzieży, zarzucają im dorośli oraz jakie negatywne cechy i przywary dostrzegają młodzi w starszym pokoleniu.

Na pytanie, co w młodzieży i jej zachowaniu najczęściej drażni i nie podoba się ludziom dorosłym - starszemu pokoleniu, badani (młodzież w wieku od 14 do 18 lat) w spontanicznych odpowiedziach wymienili przede wszystkim:

- sposób bycia, niekulturalne, zbyt swobodne zachowanie - 33% odpowiedzi;
- wulgarne słownictwo, używanie przekleństw - 28%;
- wygląd zewnętrzny, sposób ubierania się, fryzury - 21%;
- arogancję, chamstwo, przemoc, agresywne zachowania - 20%;
- sposób spędzania wolnego czasu, np. dyskoteki, upodobania muzyczne - 12%;
- palenie papierosów - 11%;
- brak szacunku, lekceważenie i nieuprzejmość wobec starszych - 6%.

Rzadziej już badani twierdzili, że sprzeciw starszego pokolenia budzi chęć decydowania młodzieży o sobie i jej odwaga w upominaniu się o własne prawa (5%); lekkomyślne podejście do życia, niemyślenie o przyszłości (4%); picie alkoholu (3%) i używanie narkotyków (2%).

Natomiast w starszym pokoleniu, zdaniem badanych, najbardziej nie podoba się młodzieży:

- chęć dominacji dorosłych nad młodymi, odmawianie młodzieży prawa do decydowania o własnych sprawach, nadopiekuńczość i wtrącanie się - 21%;
- brak tolerancji, wyrozumiałości oraz nierozumienie potrzeb młodzieży - 16%;
- staroświeckość, konserwatyzm, zacofanie, tradycyjne spojrzenie na wychowanie młodzieży, konwencjonalne zachowania - 16%;
- moralizatorstwo, pouczanie, gderliwość, stałe demonstrowanie niezadowolenia z młodzieży - 16%;

- różnice w zewnętrznym stylu bycia, „sztywni”, „nadęci” w zachowaniach, odmienny sposób ubierania się - 6%;
- dawanie złego przykładu młodzieży: alkoholizm, palenie papierosów, awantury, kłótnie, bluźnierstwa - 5%.

Zdecydowana większość młodzieży (85%) uważa, że istnieje obecnie konflikt pokoleń, ale przy tym badani różnie postrzegają jego nasilenie. W przekonaniu 65% ogółu młodzieży nie jest on zbyt intensywny, natomiast 20% twierdzi, że występuje on w silnym stopniu. Nie dostrzega braku zrozumienia między pokoleniami 13% respondentów. Pozostali nie mieli zdania w tej sprawie.

Czy według Twojego odczucia istnieje, czy też nie, konflikt pokoleń, brak zrozumienia między starszym a młodszym pokoleniem?

istnieje i to w silnym stopniu - 20%

istnieje, ale w niezbyt silnym stopniu - 65%

nie ma w ogóle takiego konfliktu - 13%

trudno powiedzieć - 2%

Pogląd, że istnieje silny konflikt pokoleń zależny jest od miejsca zamieszkania, rodzaju szkoły, stopnia religijności oraz oceny sytuacji materialnej rodziny badanych.

Opinia ta relatywnie najczęściej występuje wśród młodzieży z dużych miast (powyżej 500 tys. mieszkańców - 31%), rzadziej zgłaszają ją badani z miast średnich i małych (od 100 tys. do 500 tys. - 24%, do 100 tys. - 20%), najrzadziej zaś - respondenci mieszkający na wsi (15%).

Istnienie intensywnego braku zrozumienia między młodym a starszym pokoleniem dostrzega najwięcej respondentów uczących się w liceach ogólnokształcących (30%), nieco mniej - w liceach zawodowych (24%) i technikach (21%), najmniej natomiast uczniów szkół zasadniczych zawodowych (15%) i podstawowych (14%).

Młodzież o niskim stopniu religijności (a więc osoby, które w ogóle nie chodzą na Mszę) jest najbardziej przekonana o istnieniu silnego konfliktu pokoleń (38%). Natomiast najrzadziej podzielają tę opinię badani, którzy regularnie chodzą do kościoła (17%).

Poza tym w miarę obniżającej się oceny sytuacji materialnej przekonanie o silnym konflikcie pokoleń jest coraz częstsze (18% - wśród młodzieży, której się dobrze powodzi; 23% - średnio i 30% wśród respondentów, którzy oceniają sytuację materialną swych rodzin jako złą).

Badanym przedstawiono zestaw problemów, które mogą być przedmiotem sporów między pokoleniami i poproszono o określenie w jakim stopniu, ich zdaniem, sprawy te są konfliktogenne.

Traktując łącznie odpowiedzi o istnieniu bardzo silnego i raczej silnego konfliktu, okazało się, że najczęściej (według około trzech czwartych respondentów) przyczyną sporów jest wygląd zewnętrzny oraz (niemal w równym stopniu) to, że młodzież chce samodzielnie decydować o swoich sprawach.

W drugiej grupie spraw rodzących konflikty wskazano (ponad trzema piątymi głosów) na różnice w upodobaniach rozrywkowych i kulturalnych, np. muzycznych, filmowych, teatralnych itp. oraz na grzeczność w zwykłych zachowaniach.

Na trzecim miejscu, w wyniku opinii ponad połowy młodzieży, znalazły się sprawy materialne, jak spory o pieniądze i chęć posiadania pewnych przedmiotów ; sposób spędzania wolnego czasu, a także różnice w poglądach na ważne cele i dążenia życiowe.

Najrzadziej (około jedną trzecią głosów) młodzież wymieniała jako przedmiot konfliktów pokoleniowych przekonania religijne i poglądy polityczne.

Biorąc pod uwagę, że ważne cele i dążenia życiowe, religijność i poglądy polityczne znalazły się w hierarchii spraw konfliktogennych na ostatnich pozycjach - można przypuszczać, że konflikt pokoleń dotyczy przede wszystkim zachowań, powierzchowności lub też nieumiejętności dojścia do kompromisów w sprawach tego, kiedy zaczyna się „dorosłość”. Natomiast w sferze uznawanych wartości życiowych, moralnych lub ideologicznych niezgoda międzypokoleniowa jest relatywnie rzadkością i nie bywa szczególnie silna.

MŁODZIEŻ O KONFLIKCIE POKOLEN				
W jakim stopniu występuje brak zrozumienia lub niezgoda między starszym pokoleniem a młodzieżą, gdy chodzi o:	bardzo silnym	raczej silnym	raczej słabym	b. słabym lub wcale
wygląd zewnętrzny, modne ubieranie	42%	32%	17%	7%
decydowanie młodzieży o sobie, swoich sprawach	33%	38%	17%	10%
upodobania (gusty) dotyczące muzyki, filmu, teatru, książek itd.	32%	32%	22%	12%
zachowanie, grzeczność na co dzień	26%	38%	24%	9%
pieniądze, o chęć posiadania pewnych przedmiotów	21%	33%	30%	13%
sposób spędzania wolnego czasu	18%	36%	29%	14%
ważne cele i dążenia życiowe	16%	37%	30%	13%
przekonania religijne	13%	24%	36%	22%
poglądy polityczne	8%	22%	39%	23%

(W zestawieniu odsetki nie sumują się do 100, gdyż pominięto brak opinii)

Religijność respondentów („mierzona” w tym badaniu regularnością chodzenia na Msze Święte) najbardziej różnicuje opinie o wielu kwestiach, które zdaniem młodzieży, bywają przedmiotem nieporozumień między pokoleniami. Niemal wszystkie (za wyjątkiem dotyczących pieniędzy i posiadania pewnych przedmiotów oraz gustów kulturalnych i rozrywkowych) wymienione w ankiecie sprawy młodzież, która nie chodzi do kościoła znacznie częściej niż osoby uczestniczące w nabożeństwach postrzega jako konfliktogenne.

* * *

Często słyszy się zarzuty, że młodzież pali papierosy, nadużywa alkoholu i narkotyzuje się. Warto może zatem przedstawić, co sama młodzież sądzi o rozpowszechnieniu tych zjawisk w swoim środowisku.

Zdaniem prawie wszystkich badanych częste jest palenie przez młodzież papierosów. Ponad cztery piąte respondentów uważa, że w środowiskach młodzieżowych w dużym stopniu panuje alkoholizm. Natomiast ponad połowa sądzi, że narkomania wśród młodzieży jest zjawiskiem częstym. Szczegółowe dane zamieszczone są w tabeli.

MŁODZIEŻ O ROZPOWSZECHNIENIU UZALEŻNIEN

Czy i w jakim stopniu, Twoim zdaniem, wśród młodzież w Polsce są rozpowszechnione:	w bardzo dużym	w raczej dużym	raczej w niewielkim	prawie nie ma
1. palenie papierosów	70%	25%	4%	1%
2. alkoholizm	35%	47%	15%	2%
3. narkomania	17%	37%	35%	8%

VI. ZAINTERESOWANIA I ZAJĘCIA CZASU WOLNEGO**VI. 1. Czas wolny**

Zwyczajowe i preferowane zajęcia czasu wolnego dzieci i młodzieży, ich nawyki i upodobania są bezsprzecznie informacjami, które autorzy telewizyjni biorą pod uwagę przy tworzeniu programów dla młodych widzów.

Z tego względu warto zaprezentować, jakie wśród dzieci i młodzieży są najpopularniejsze sposoby spędzania czasu wolnego. Najczęstszym zajęciem dzieci i młodzieży w czasie wolnym jest oglądanie telewizji, wymieniane przez prawie połowę dzieci i dwie piąte młodzieży. Kolejne najpopularniejsze zajęcia czasu wolnego, uprawiane już znacznie rzadziej, bo przez ponad jedną czwartą dzieci oraz prawie jedną trzecią młodzieży - to spotkania i zabawy w koleżeńskich lub rodzinnych grupach nieformalnych (zabawy i spotkania z kolegami, z sympatią, zabawy z rodzeństwem itp.). W grupie dzieci równie częstym zajęciem jest uprawianie sportu.

Inne sposoby spędzania czasu wolnego są już mniej popularne, wskazywano na nie co najmniej dwukrotnie rzadziej niż na oglądanie telewizji. Tak więc wśród młodzieży są to: słuchanie muzyki, sport, czytanie książek. Natomiast w grupie dzieci - czytanie książek, zabawy w domu oraz gry na komputerze.

NAJPOPULARNIEJSZE SPOSOBY SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO		
Co najczęściej robisz, gdy masz wolny czas?	dzieci	młodzież
• oglądanie telewizji	48%	42%
• sport	29%	21%
• spotkania w grupach nieformalnych	28%	30%
• czytanie książek	16%	17%
• zabawy w domu (bez towarzystwa innych, np. puzzle, krzyżówki, malowanie, klocki lego)	15%	3%
• komputer	13%	5%%
• słuchanie muzyki	6%	23%

(Badani wymieniali więcej niż jedno zajęcie czasu wolnego)

Zapytano też badanych o to, jak chcieliby spędzać czas wolny, czym najchętniej zajmowałiby się, gdyby mieli na to możliwości. W grupie dzieci najbardziej pożądaną rozrywką okazało się uprawianie sportu (30% odpowiedzi), następnie zajęcia komputerowe i możliwość dostępu do komputera (11%), spotkania i zabawy w towarzystwie kolegów (9%) oraz zajęcia lub zabawy o charakterze hobby (9%). Najbardziej preferowane przez młodzież zajęcia czasu wolnego, to tak jak wśród dzieci - uprawianie sportu (24%). Poza tym podróżowanie i wycieczki po kraju i świecie, wyjazdy poza miasto, zwiedzanie zabytków lub ciekawych miejsc (8%), praca z komputerem (8%) oraz jazda motorem lub samochodem (7%).

Wśród preferowanych sposobów spędzania czasu wolnego oglądanie telewizji badani wymieniają znacznie rzadziej (6% dzieci oraz 4% młodzieży), niż wówczas, gdy mowa jest o ich faktycznych, codziennych zajęciach.

VI. 2. Hobby, zajęcia pozaszkolne, sport

Zdecydowana większość dzieci i młodzieży zadeklarowała, że ma jakieś specjalne zainteresowania, umiejętności, hobby:

Czy masz jakieś specjalne zainteresowania, umiejętności, hobby?	dzieci	młodzież
• tak	76%	68%
• nie	24%	32%

Posiadanie hobby przez młodzież powiązane jest z miejscem zamieszkania. Respondenci mieszkający na wsi deklarują je najrzadziej (60%), najczęściej zaś młodzież, która mieszka w dużych miastach (78%).

UMIEJĘTNOŚCI, ZAINTERESOWANIA, HOBBY		
Jakie to są umiejętności, zainteresowania, hobby?	dzieci n=543	młodzież n=610
sport - ogólne zainteresowania	42%	37%
zainteresowanie plastyką, malarstwem	12%	5%
kolekcjonerstwo, znaczki, stare pieniądze, książki	11%	4%
czynne uprawianie sportu	10%	11%
komputer, informatyka, gry komputerowe	8%	7%
muzyka, słuchanie muzyki	7%	15%
opieka lub hodowanie zwierząt	7%	5%
gra na instrumencie	6%	4%
zagadnienia motoryzacyjne	4%	9%
taniec, taniec towarzyski, balet	4%	4%
zainteresowanie robótkami ręcznymi, pracami domowymi	4%	5%

Na zajęcia pozaszkolne chodzi 45% badanych dzieci i 33% młodzieży. Pozostali respondenci nie mają takich zajęć.

W zajęciach dodatkowych najczęściej uczestniczą dzieci i młodzież z dużych miast, w miarę jak miejsce zamieszkania respondentów jest mniejsze, tym rzadziej chodzą na zajęcia pozaszkolne. Udział w zajęciach powiązany jest też wyraźnie z wykształceniem rodziców badanych uczniów. Tego typu aktywność charakteryzuje relatywnie najwięcej dzieci, których rodzice mają wyższe wykształcenie, a im niższy poziom wykształcenia rodziców, tym rzadziej ich dzieci chodzą na inne zajęcia poza nauką szkolną.

RODZAJ ZAJĘĆ POZA NAUKĄ SZKOLNĄ		
Jakie to są zajęcia?	dzieci n=318	młodzież n=298
zajęcia sportowe	41%	47%
nauka języków obcych	36%	26%
kółka zainteresowań związane z różnymi dziedzinami wiedzy	15%	12%
zespoły taneczne lub kursy tańca, chór	12%	7%
kółko muzyczne lub lekcje gry na instrumencie	9%	5%
kursy przygotowawcze do egzaminów, korepetycje	7%	10%
zajęcia komputerowe, kółko informatyczne	6%	5%
zajęcia plastyczne, modelarstwo	5%	3%
zajęcia organizowane przez Kościół, religia, zbiórki ministranckie	4%	2%

Sport, zarówno zorganizowany instytucjonalnie, jak i nieformalnie (uprawianie sportu z kolegami, gry i zabawy sportowe) uprawia 57% dzieci i 51% młodzieży.

UPRAWIANE DYSCYPLINY SPORTOWE		
Dyscypliny sportu:	dzieci n=409	młodzież n=458
piłka nożna	48%	32%
koszykówka	27%	31%
lekkoatletyka, biegi na krótkie lub długie dystanse, biegi przełajowe	14%	9%
ogólne sformułowania: gra w piłkę	7%	8%
 pływanie	7%	10%
jazda na rowerze, kolarstwo	7%	7%
rolki, deskorolki, łyżworolki	5%	1%
gimnastyka, aerobic, taniec towarzyski	4%	3%
siłownia, kulturystyka	-	4%

O zainteresowaniach dzieci i młodzieży może pośrednio świadczyć to, jaki prezent chcieliby dostać. Należy tu dodać, że z okazji imienin lub urodzin 88% dzieci i 80% młodzieży dostaje na ogół od rodziców lub kogoś z najbliższej rodziny prezenty. Natomiast 3% dzieci oraz 4% nastolatków stwierdziło, że zwykle niczego nie dostają. Pozostali, 9% dzieci i 16% spośród młodzieży, otrzymują upominki imieninowe lub urodzinowe w zależności od sytuacji.

W sondażu respondenci proszeni byli o wymienienie prezentów, jakie chcieliby dostać np. od swoich rodziców. Wymarzonymi najbardziej podarunkami są: komputer (22% dzieci i 16% młodzieży), sprzęt sportowy (16% dzieci i 5% młodzieży), sprzęt hi-fi, walkman, discman, kolumna, magnetofon (10% dzieci i 16% młodzieży), rower (16% dzieci i 13% młodzieży), coś z odzieży (odpowiednio 13% i 15%), zwierzęta (np. pies, kot, chomik, a nawet koń - wśród dzieci - 6%, młodzieży - 2%).

VI. 3. Telewizja - postulowane tematy programów

Wśród zajęć czasu wolnego telewizja zajmuje czołowe miejsce. Warto więc uwagę poświęcić tematowi, które szczególnie interesują młodzież i o których chcieliby dowiedzieć się czegoś więcej. Badanym przedstawiono listę kilkunastu zagadnień¹¹, z prośbą o wskazanie tych, o których w programach dla nich przeznaczonych powinno się więcej mówić.

Najważniejszą sprawą wskazywaną zarówno przez dzieci jak i młodzież była tematyka dotycząca radzenia sobie z przemocą - potrzebę mówienia o tym widzi 61% młodzieży i 40% dzieci. Stosunkowo najmniejsze zainteresowanie wykazują badani problemami ludzi starszych oraz aktualnymi wydarzeniami politycznymi.

W grupie badanych dzieci niemal równie często postulowane jak sposoby radzenia sobie z przemocą są programy o muzyce i znanych wykonawcach (43%) oraz audycje poświęcone historii naszego kraju (40%).

Nieco inaczej prezentują się preferencje tematyczne ich o kilka lat starszych kolegów. Młodzież, która znacznie silniej niż dzieci podkreśla znaczenie informacji dotyczących sposobów przeciwdziałania brutalizacji, przykłada jednocześnie większą wagę do spraw związanych z życiem uczuciowym (48%). Niemal tak samo istotne

¹¹ Lista zagadnień została sporządzona przez redakcję programów dziecięcych TVP.

jest dla nich pogłębienie swojej wiedzy o problemach ich rówieśników z innych środowisk. Warto także podkreślić, że w porównaniu z dziećmi, informacje ze świata muzyki nie są aż tak ważne, jak wymienione wcześniej zagadnienia. Dwa razy więcej młodzieży niż dzieci (42% do 21%) widzi konieczność częstszego mówienia w telewizji o konfliktach rodzinnych. Natomiast młodzież częściej wskazuje na potrzebę poruszania tematów psychologicznych (26% do 8%) oraz nadawania programów, które podpowiadałyby jak zachować się w niezręcznych sytuacjach, gdy trzeba w grzeczny sposób odmówić, tak by nie obrazić lub nie zranić uczuć drugiego człowieka (33% do 25%).

O jakich zagadnieniach, Twoim zdaniem, powinno się więcej mówić w programach telewizyjnych dla młodzieży w Twoim wieku?	dzieci	młodzież
o muzyce i popularnych zespołach, wykonawcach	43%	43%
o tym jak radzić sobie z przemocą	40%	61%
o historii naszego kraju	40%	24%
o problemach Twoich rówieśników z różnych środowisk	32%	47%
o tym, co obecnie dzieje się w świecie	30%	31%
o życiu uczuciowym - przyjaźni i miłości	26%	48%
jak powiedzieć „nie” - w grzeczny sposób nie zgodzić się na coś, na co nalega osoba, której w zasadzie nie powinno się odmawiać np. starszy kolega, nauczyciel, którego się boisz lub np. człowiek, którego szanujesz	25%	33%
o tym, po co człowiek żyje	25%	26%
o problemach Twoich rówieśników żyjących w innych krajach	23%	22%
o problemach i konfliktach w rodzinie	21%	42%
o tym, co aktualnie dzieje się na świecie	20%	23%
o problemach ludzi starszych	9%	8%
o problemach psychologicznych	8%	26%
brak zdania	5%	1%
o aktualnych wydarzeniach politycznych w Polsce	4%	10%

ANEKS

POTENCJALNE PORY OGLĄDANIA TELEWIZJI

ORAZ

DEKLAROWANA CZĘSTOŚĆ I OGLĄDANIE WYSZCZEGÓLNIONYCH

PROGRAMÓW DZIECIĘCYCH I MŁODZIEŻOWYCH

W jakich godzinach mógłbyś oglądać telewizję, gdyby było w niej coś ciekawego?							
przedziały czasu w godz.	w dni powszednie		w soboty		w niedziele		
	DZIECI	MŁODZIEŻ	DZIECI	MŁODZIEŻ	DZIECI	MŁODZIEŻ	
06:00 07:00	5	6	5	4	4	4	
07:00 08:00	9	7	12	7	11	6	
08:00 09:00	14	6	38	19	37	19	
09:00 10:00	11	8	56	33	53	33	
10:00 11:00	6	5	46	33	43	36	
11:00 12:00	3	4	41	31	36	38	
12:00 13:00	5	3	41	31	41	43	
13:00 14:00	11	5	46	36	47	44	
14:00 15:00	25	15	51	40	52	45	
15:00 16:00	38	21	48	37	48	41	
16:00 17:00	45	35	56	46	57	44	
17:00 18:00	56	43	59	51	61	50	
18:00 19:00	63	51	63	55	64	55	
19:00 20:00	65	58	63	63	64	60	
20:00 21:00	52	69	59	76	50	70	
21:00 22:00	24	58	35	67	25	56	
22:00 23:00	5	26	10	43	7	25	
23:00 00:00	1	10	3	23	2	9	
00:00 01:00	-	4	1	12	-	4	
01:00 02:00	-	3	-	9	-	3	

Dane w proc.

**DEKLAROWANE OGLĄDANIE PROGRAMÓW DZIECIĘCYCH I
MŁODZIEŻOWYCH - HIERARCHIA WSKAZAŃ WG DZIECI**

TVP 1	DZIECI	MŁODZIEŻ
5 - 10 - 15	55	26
Tik - tak	24	3
Król zwierząt	17	3
Szóstka na szóstkę	17	7
Ciuchcia	13	1
Teleranek	13	6
Ziarno	13	4
Tęczowy Music Box	12	3
Nasza klasa	9	1
Słowa, słówka i półsłówka	8	5
Historie	6	3
Mama i ja	5	1
Rządy dzieci, czyli	5	1
Domowe przedszkole	4	1
Raj	4	13
Szatnia	4	1
Do góry nogami	3	2
Dzieło - arcydzieło	2	1
Ja	2	1
Kolory	2	0
Migawka	2	2
Studio pod pięciolinia	2	1
Dzieci dzieciom	1	1
Decyzje	1	3
Frona	1	3
MUR	1	4
Malowanki Franka Firanki	1	0
Plecak	1	0
Papierowy teatrzyk	1	0
Sztuk mistrzowie	1	1
Tęczowa bajeczka	1	0
Szaleństwa teatralne	0	0

Dane w proc.

TVP 2	DZIECI	MŁODZIEŻ
Szalone liczby	48	22
Krzyżówka 13-latków - g. 19.35	37	16
Krzyżówka 13-latków - g.10.00	29	14
Ulica Sezamkowa - dni powszednie	11	1
Klub Pana Rysia - g. 19.35	10	3
Ulica Sezamkowa - niedziela	9	2
Wehikuł czasu - g.19.35	7	2
Truskawkowe studio - g.19.35	7	6
Klub Pana Rysia - g. 10.00	6	2
Truskawkowe studio - g. 10.00	6	5
Bądź mistrzem - g.19.35	4	3
Wehikuł czasu - g. 10.00	4	2
Ale heca - g.19.35	4	1
Dlaczego to my	4	3
Po rozum do głowy g. 19.35	3	5
Południk 19 - g. 19.35	2	0
Po rozum do głowy - g.10.00	2	3
Bądź mistrzem - g. 10.00	2	3
Ale heca - g. 10.00	2	1
Teatr dla dzieci	2	0
Południk 19 - g.10.00	1	0
Teatr młodego widza	1	2
POLSAT		
Klip Klaps	16	7
Co jest grane?	8	7
Bractwo Białego Orła	7	3
Małolata	6	9
Encyklopedia słów wielkich i małych	3	3

Dane w proc.

**DEKLAROWANE OGLĄDANIE PROGRAMÓW DZIECIĘCYCH I
MŁODZIEŻOWYCH HIERARCHIA ODPOWIEDZI WG MŁODZIEŻY**

TVP 1	DZIECI	MŁODZIEŻ
5 - 10 - 15	55	26
Raj	4	13
Szóstka na szóstkę	17	7
Teleranek	13	6
Słowa, słówka i półsłówka	8	5
MUR	1	4
Ziarno	13	4
Decyzje	1	3
Frona	1	3
Historie	6	3
Król zwierząt	17	3
Tik - tak	24	3
Tęczowy Music Box	12	3
Do góry nogami	3	2
Migawka	2	2
Ciuchcia	13	1
Domowe przedszkole	4	1
Dzieło - arcydzieło	2	1
Dzieci dzieciom	1	1
Ja	2	1
Mama i ja	5	1
Nasza klasa	9	1
Rządy dzieci, czyli	5	1
Szatnia	4	1
Studio pod pięciolinia	2	1
Sztuk mistrzowie	1	1
Kolory	2	0
Malowanki Franka Firanki	1	0
Plecak	1	0
Papierowy teatrzyk	1	0
Szaleństwa teatralne	0	0
Tęczowa bajeczka	1	0

Dane w proc.

TVP 2	DZIECI	MŁODZIEŻ
Szalone liczby	48	22
Krzyżówka 13-latków - g. 19.35	37	16
Krzyżówka 13-latków - g.10.00	29	14
Truskawkowe studio - g.19.35	7	6
Po rozum do głowy g. 19.35	3	5
Truskawkowe studio - g. 10.00	6	5
Po rozum do głowy - g.10.00	2	3
Klub Pana Rysia - g. 19.35	10	3
Bądź mistrzem - g. 10.00	2	3
Bądź mistrzem - g.19.35	4	3
Dlaczego to my	4	3
Ulica Sezamkowa - niedziela	9	2
Klub Pana Rysia - g. 10.00	6	2
Wehikuł czasu - g. 10.00	4	2
Wehikuł czasu - g.19.35	7	2
Teatr młodego widza	1	2
Ulica Sezamkowa - dni powszednie	11	1
Ale heca - g. 10.00	2	1
Ale heca - g.19.35	4	1
Południk 19 - g.10.00	1	0
Południk 19 - g. 19.35	2	0
Teatr dla dzieci	2	0
POLSAT		
Małolata	6	9
Co jest grane?	8	7
Klip Klaps	16	7
Bractwo Białego Orła	7	3
Encyklopedia słów wielkich i małych	3	3

Dane w proc.

DZIECI: CZĘSTOTLIWOŚĆ OGLĄDANIA NAJPOPULARNIEJSZYCH PROGRAMÓW

(w zestawieniach uwzględniono tylko te programy, których oglądanie zadeklarowało przynajmniej 5% badanych)

oglądający*)		bardzo często	raczej często	raczej rzadko
9%	Ulica Sezamkowa - niedziela	36%	48%	16%
48%	Szalone liczby	33%	46%	21%
55%	5-10-15	32%	45%	23%
6%	Małolata	31%	57%	12%
29%	Krzyżówka 13-latków godz. 10:00	31%	52%	18%
13%	Ziarno	28%	48%	25%
37%	Krzyżówka 13-latków godz. 19:35	28%	46%	26%
8%	Co jest grane	28%	42%	30%
11%	Ulica Sezamkowa - dni powszednie	28%	41%	31%
6%	Klub Pana Rysia - godz. 10:00	27%	56%	18%
7%	Bractwo Białego Orła	27%	49%	24%
16%	Klip Klaps	26%	44%	30%
17%	Król zwierząt	24%	42%	34%
5%	Mama i ja	24%	34%	42%
6%	Historie	23%	50%	28%
8%	Słowa, słówka i półsłówka	22%	36%	41%
13%	Ciuchcia	22%	31%	47%
12%	Tęczowy Music Box	21%	54%	26%
10%	Klub Pana Rysia - godz. 19:35	21%	47%	32%
17%	Szóstka na szóstkę	21%	47%	34%
7%	Truskawkowe studio - godz. 19:35	20%	52%	28%
13%	Teleranek	19%	61%	21%
24%	Tik-tak	18%	51%	31%
9%	Nasza klasa	18%	47%	35%
5%	Rządy dzieci, czyli Pajdokracja	18%	45%	36%
6%	Truskawkowe studio - godz. 10:00	15%	59%	26%
7%	Wehikuł czasu - godz. 19:35	13%	65%	23%

MŁODZIEŻ : CZĘSTOTLIWOŚĆ OGLĄDANIA NAJPOPULARNIEJSZYCH PROGRAMÓW

(w zestawieniach uwzględniono tylko te programy, których oglądanie zadeklarowało przynajmniej 5% badanych)

ogląda- jący*)		bardzo często	raczej często	raczej rzadko
14%	Krzyżówka 13-latków - godz. 10:00	22%	44%	34%
26%	5-10-15	22%	43%	34%
9%	Małolata	22%	41%	37%
7%	Klip Klaps	21%	48%	31%
22%	Szalone liczby	19%	50%	31%
7%	Szóstka na szóstkę	18%	49%	35%
7%	Co jest grane	13%	57%	30%
6%	Teleranek	13%	42%	45%
16%	Krzyżówka 13-latków - godz. 19:35	12%	48%	40%
5%	Słowa, słówka i półsłówka	10%	51%	39%
13%	Raj	9%	41%	51%
5%	Po rozum do głowy - godz. 19:35	8%	45%	48%
6%	Truskawkowe Studio - godz. 19:35	8%	43%	49%
5%	Truskawkowe studio - godz. 10:00	7%	29%	63%

*) - odsetek badanych, którzy zadeklarowali oglądanie danego programu